

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย ได้รับการสถาปนาเป็นมหาวิทยาลัยโดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เมื่อ พ.ศ. 2459 จนถึงปัจจุบันมีอายุ 66 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดทำแผนการล่อนในสาขาวิชาต่าง ๆ ทั้งในด้านวิทยาศาสตร์ชีวภาพ วิทยาศาสตร์กายภาพ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ นับว่าเป็นมหาวิทยาลัยที่มีความสมบูรณ์แบบมากที่สุดของประเทศไทย นอกจากนี้จะดำเนินการล่อนแล้วมหาวิทยาลัยยังได้จัดบริการทางวิชาการแก่สังคม มุ่งทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและประเพณี มีหน่วยงานศึกษาริวิจัยหลายหน่วยงาน ที่จะทำหน้าที่ในการศึกษาค้นคว้า เพื่อก่อให้เกิดผลงานทางวิชาการ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนและการพัฒนาสังคม

เมื่อพิจารณาในลักษณะของที่ตั้งของมหาวิทยาลัย นับได้ว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นองค์กรเล็ก ๆ หน่วยงานหนึ่งของกรุงเทพมหานคร ที่ต้องอาศัยระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการพร้อมทั้งการให้บริการต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ในขณะที่เดียวกันปัญหาต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการเจริญเติบโตของกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการเพิ่มจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว ปัญหาความแออัดของการจราจร ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย ตลอดจนปัญหาค่าครองชีพที่สูงขึ้น และสูงกว่าในภูมิภาคอื่น ๆ ปัญหาเหล่านี้ย่อมส่งผลมายังจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต่อประชากรของมหาวิทยาลัย ไม่โดยตรงก็โดยทางอ้อม

การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพโดยรอบมหาวิทยาลัยที่เกิดขึ้น โดยตลอดเวลาที่ผ่านมาทำให้ลักษณะสภาพแวดล้อมและบรรยากาศภายในมหาวิทยาลัยค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป ในขณะที่เดียวกันความจำเป็นที่จะต้องพัฒนามหาวิทยาลัยให้เจริญรุดหน้าต่อไป ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้สภาพของมหาวิทยาลัยต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย

ในระยะต้น ไม่ว่าจะ เป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หรือกรุงเทพมหานคร การขยายตัวทางด้านกายภาพก็เป็นไปแบบไม่มีแบบแผน ตามยถากรรม หรือโดยธรรมชาติ ตามลักษณะของเส้นทางคมนาคมกำหนด แต่เนื่องจากจำนวนประชากรยังน้อยอยู่ จึงไม่เกิดปัญหาที่รุนแรงนัก เมื่อกรุงเทพมหานครเจริญเติบโตขึ้นเป็นลำดับ เป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม และความเจริญทั้งหมดของประเทศ จึงทำให้เกิดปัญหาของเมืองในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่นเดียวกับกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อมีการพัฒนาการศึกษามาเป็นลำดับ ความต้องการทรัพยากรมีมากขึ้นในขณะเดียวกันที่ตั้งของมหาวิทยาลัยมีจำกัด จึงได้เริ่มมีการศึกษาเพื่อกำหนดลักษณะการใช้ที่ดิน และจัดสรรทรัพยากรให้ได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพสูงสุด ดังจะเห็นได้จากการจัดทำผังแม่บทการใช้ที่ดิน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อกำหนดระเบียบในการพัฒนามหาวิทยาลัยทางด้านกายภาพ แต่สิ่งเหล่านี้เป็นวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะภายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเท่านั้น บังคับจากภายนอกโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญ เป็นสิ่งที่จะต้องนำมาประกอบการพิจารณา ทั้งนี้เพื่อให้การกำหนดแนวทางการพัฒนาของมหาวิทยาลัยสอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพ และการเจริญเติบโตของชุมชนกรุงเทพมหานคร

ในการวางแผนการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ตั้งแต่เริ่มมีแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 1 พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา จนถึงแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 ฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ ลักษณะการวางแผนพัฒนาการศึกษา เป็นเพียงการวางแผนระยะสั้นภายในระยะเวลาเพียง 5 ปี ซึ่งทำให้การพัฒนาโครงการต่าง ๆ ไม่สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ภายในระยะเวลาที่กำหนด บางโครงการก็ไม่มีงบดำเนินการต่อเนื่องในแต่ละแผนไม่มีแผนระยะยาว ในการควบคุมการจัดทำแผนระยะสั้นจึงทำให้นโยบายของมหาวิทยาลัยเปลี่ยนแปลงไปตามแนวทางหรือความสนใจของผู้บริหารในแต่ละยุคสมัย ซึ่งการทำแผนพัฒนาในลักษณะดังกล่าว ไม่สามารถพัฒนามหาวิทยาลัยให้เจริญรุดหน้าได้อย่างมั่นคงจะเป็นเพียงการค่อย ๆ พัฒนาไปตามรูปแบบเดิมที่มีอยู่ ในขณะที่หากมีปัญหาด้านการพัฒนามหาวิทยาลัยที่เป็นอยู่ ก็จะไม่สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้ด้วยความมั่นใจ ทั้งนี้เนื่องจากการไม่รู้ถึงแนวทางของการพัฒนามหาวิทยาลัยในระยะยาวนั่นเอง ซึ่งการตัดสินใจใด ๆ ลงไปอาจจะก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการพัฒนามหาวิทยาลัยในระยะยาวก็เป็นได้

สำหรับการวางแผนพัฒนาด้านกายภาพก็ดำเนินการในลักษณะอาศัยแผนพัฒนาด้านการศึกษาเป็นตัวนำ ซึ่งก็เป็นเพียงแผนพัฒนาระยะสั้นเช่นกัน ดังนั้นปัญหาและจุดรักรที่เห็นอยู่ในปัจจุบันก็คือ การไม่สามารถจัดสรรทรัพยากรทางด้านกายภาพโดยเฉพาะด้านอาคารสถานที่ หรือระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ให้สอดคล้องกับการพัฒนาการศึกษาที่เกิดขึ้นได้ ทั้งนี้เนื่องจากการจัดเตรียมทรัพยากรทางด้านนี้จะต้องใช้เวลายาวนานกว่า ซึ่งส่งผลทำให้เกิดการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้ทันต่อโครงการใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นโดยไม่คำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นในระยะยาว เหล่านี้เป็นผลที่เกิดขึ้นเนื่องจากการขาดแผนพัฒนาในระยะยาว

การขยายตัวของศึกษาระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างมาก มหาวิทยาลัยต่าง ๆ เริ่มมีการขยายวิทยาเขตออกไปยังบริเวณโดยรอบของกรุงเทพมหานคร เนื่องจากความจำเป็นที่ต้องการพื้นที่ด้านการศึกษา ในขณะที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ขยายพื้นที่การศึกษาออกไปอย่างเต็มที่ และเริ่มประสบปัญหาในด้านการศึกษาพื้นที่ว่างสำหรับปลูกสร้างอาคาร นอกจากนี้พื้นที่ในเขตผลประโยชน์ของมหาวิทยาลัยก็ได้เริ่มมีการพัฒนา เพื่อก่อสร้างอาคารพาณิชย์แบบใหม่ที่จะให้ผลตอบแทนที่สูงกว่า เพื่อนำรายได้มาพัฒนาการศึกษาของมหาวิทยาลัย และสนับสนุนการโยกคืนกลางใจเมืองย่านธุรกิจให้คุ้มค่าที่สุด ความเหมาะสมของที่ตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่เป็นสถาบันการศึกษาในลักษณะของเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นสิ่งที่จะต้องตัดสินใจเพื่อกำหนดทิศทางของการขยายตัวของมหาวิทยาลัยในอนาคตอันใกล้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาเกี่ยวกับที่ตั้งของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในแง่ความเหมาะสมที่จะใช้เป็นสถาบันการศึกษา

1.2.2 เพื่อทราบถึงแนวโน้มและปัจจัยการพัฒนาทางด้านกายภาพของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2.3 เพื่อแสวงหาแนวทางในการกำหนดนโยบายการโยกคืนที่เหมาะสมและทิศทางของการขยายตัวของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.3 ขอบเขตของงานวิจัย

งานวิจัยนี้จะศึกษาถึงการพัฒนาทางการศึกษาและพัฒนาการทางด้านกายภาพของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ บริเวณถนนพญาไท เขตปทุมวัน และการเติบโตของชุมชนกรุงเทพมหานคร ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่แผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 1 พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา

1.4 วิธีการวิจัย

1.4.1 ศึกษาโดยใช้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์เพื่อศึกษาถึงวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.4.2 ศึกษาในเชิงตัวเลขของข้อมูลด้านต่าง ๆ เพื่อพิจารณาถึงแนวโน้มจากอดีต เพื่อนำมากำหนดทิศทางในอนาคต

1.4.3 ศึกษาลงบนพื้นที่เพื่อดูลักษณะของการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพบนพื้นที่

1.5 แหล่งข้อมูล

1.5.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมในหน่วยงานต่าง ๆ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในลักษณะของสถิติ ตัวเลข เอกสาร แผนที่ เพื่อนำมาใช้ ข้อมูลในการวิเคราะห์

1.5.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่มีปรากฏอยู่ ซึ่งได้สรุปผลและมีข้อเสนอแนะอันจะนำมาประกอบในการวิเคราะห์และสรุปผลโครงการวิจัย

1.6 ข้อจำกัดในการวิจัย

1.6.1 ข้อมูลที่ได้มีมาจากหลายแห่ง ซึ่งจะแตกต่างกันในลักษณะของระยะเวลาและขนาดของข้อมูล อันจะทำให้การเปรียบเทียบข้อมูลไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร

1.6.2 นโยบายด้านการศึกษา และการพัฒนาด้านกายภาพส่วนใหญ่เป็นแผนพัฒนาในระยะสั้นและสั้นสุดที่ พ.ศ. 2529 ดังนั้นการคาดการณ์ในระยะยาวจึงจะต้องดำเนินการศึกษา

ตึงอึด และแนวโน้มที่เป็นมาจากข้อมูลที่มีอยู่เดิมเท่านั้น

1.6.3 เนื่องจากลักษณะการใช้ที่ดินของมหาวิทยาลัย บางส่วนอยู่ในความดูแลของหน่วยราชการอื่นต่อไป ถึงแม้ว่ามหาวิทยาลัยจะมีนโยบายที่เด่นชัดในการขอที่ดินดังกล่าวคืนมา แต่ในทางปฏิบัติจนถึงปัจจุบันนี้ยังไม่สามารถกระทำได้ และยังไม่มีการกำหนดที่แน่นอนดังนั้นในการศึกษา เพื่อจัดทำโครงการวิจัยครั้งนี้จึงได้อนโยบายในการขอคืนที่ดินดังกล่าว เป็นสำคัญ โดยไม่คำนึงถึงระยะเวลาและผลในทางปฏิบัติ

1.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเฉพาะแผนพัฒนาทางด้านกายภาพในระยะยาว

1.7.2 เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาตัดสินใจเพื่อการใช้ทรัพยากรของมหาวิทยาลัย ที่มีอยู่ให้ได้ผลสัมบูรณ์ ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม

1.7.3 เป็นแนวทางในการกำหนดความเหมาะสมในการใช้ที่ดินของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้สอดคล้องกับสภาพการเติบโตของชุมชนกรุงเทพมหานคร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย